

УДК 351.82:338.2

DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2025-11-47-58>

Гасюк Ігор, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка

Hasiuk Ihor, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Professor Department of Law and Public Administration at Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6575-5680>

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ СТАНДАРТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

SOCIAL AND ECONOMIC STANDARDS AS A TOOL OF PUBLIC POLICY

Анотація. Соціально-економічні стандарти є основою державної політики, спрямованої на забезпечення добробуту громадян і соціальної справедливості. Вони визначають мінімальні рівні соціального забезпечення, заробітної плати, умов праці, доступу до освіти, охорони здоров'я та інших життєво необхідних послуг. Метою статті є комплексний аналіз соціально-економічних стандартів як інструменту публічного управління, з урахуванням їхньої ролі у забезпеченні соціальної справедливості, економічної стабільності та підвищенні ефективності державної політики. Визначено, що поняття соціально-економічних стандартів формується на перетині економічних, соціологічних, правових і управлінських дисциплін. Визначити їх можемо як систему нормативних вимог і показників, які визначають базові рівні соціального захисту та економічного добробуту. Проведений аналіз наукової літератури дає можливість виокремити низку визначень цього поняття, що відображає його багатогранність. Обґрунтовано, що соціально-економічні стандарти є важливим інструментом публічної політики, що регулює відносини між державою, суспільством та економічними суб'єктами. Важливою складовою правового забезпечення соціально-економічних стандартів є їхня адаптація до сучасних викликів і потреб суспільства. Визначено, що соціально-економічні стандарти виконують кілька важливих функцій, кожна з яких має своє значення для забезпечення стабільності та розвитку суспільства. Показано, що реалізація соціально-економічних стандартів є складним процесом, що потребує комплексного підходу та використання різноманітних інструментів державної політики. Основними механізмами забезпечення їхньої ефективної імплементації є законодавчі та регуляторні механізми, програмно-цільовий підхід у державному управлінні, а також системи моніторингу та оцінювання ефективності. Важливу роль у цьому процесі відіграє взаємодія між державою, бізнесом і громадянським суспільством, що забезпечує стійкість соціально-економічних стандартів і підвищує рівень їхнього впливу на якість життя населення. Визначено, що одним із важливих інструментів реалізації соціально-економічних стандартів є програмно-цільовий підхід, що передбачає розробку та реалізацію державних програм, спрямованих на досягнення конкретних соціальних і економічних результатів. Зазначено, що в Україні реалізація соціально-економічних стандартів стикається з численними проблемами, зокрема в умовах економічних труднощів, політичної нестабільності та війни. Незважаючи на низку досягнень у соціальній політиці, країна залишається з низьким рівнем забезпечення базових соціальних стандартів у порівнянні з більш розвиненими країнами Європи. Виявлено, що повоєнне відновлення також створює умови для реалізації інноваційних соціальних стандартів, що орієнтуються на нові технології та цифровізацію соціальних послуг. Україна може впровадити розумне соціальне управління на основі цифрових платформ, смарт-контрактів і великих даних, що дозволить ефективно моніторити та коригувати соціальні програми.

Ключові слова: соціальні стандарти, публічне управління, розроблення, публічна політика, соціально-економічний розвиток.

Abstract. Socio-economic standards serve as the foundation of state policy aimed at ensuring citizens' well-being and social justice. They define the minimum levels of social security, wages, working conditions, access to education, healthcare, and other essential services. The purpose of this article is to conduct a comprehensive analysis of socioeconomic standards as an instrument of public administration, considering their role in ensuring social justice and economic stability and enhancing the effectiveness of state policy. It has been established that the concept of socio-economic standards is formed at the intersection of economic, sociological, legal, and administrative disciplines. These standards can be defined as a system of normative requirements and indicators that determine the basic levels of social protection and economic well-being. The analysis of scientific literature provides various definitions of this concept, reflecting its multidimensional nature. It is substantiated that socio-economic standards are an important tool of public policy, regulating relations between the state, society, and economic entities. A crucial component of the legal framework for socio-economic standards is their adaptation to modern challenges and societal needs. It has been determined that socio-economic standards perform several essential functions, each playing a role in ensuring societal stability and development. The study highlights that the implementation of socio-economic standards is a complex process requiring a comprehensive approach and the application of various state policy instruments. The main mechanisms for ensuring their effective implementation include legislative and regulatory frameworks, a program-targeted approach in public administration, as well as monitoring and evaluation systems. A key role in this process is played by the interaction between the state, business, and civil society, which ensures the sustainability of socio-economic standards and enhances their impact on the quality of life. It has been established that one of the critical tools for implementing socio-economic standards is the program-targeted approach, which involves the development and execution of state programs aimed at achieving specific social and economic outcomes. It is noted that in Ukraine, the implementation of socio-economic standards faces numerous challenges, particularly in the context of economic difficulties, political instability, and war. Despite certain achievements in social policy, the country still lags in ensuring basic social standards compared to more developed European nations. The post-war recovery also creates opportunities for implementing innovative social standards that focus on new technologies and the digitalization of social services. Ukraine has the potential to introduce smart social governance based on digital platforms, smart contracts, and big data, enabling efficient monitoring and adjustment of social programs.

Keywords: social standards, public administration, development, public policy, socio-economic development.

Постановка проблеми. Соціально-економічні стандарти є основою державної політики, спрямованої на забезпечення добробуту громадян і соціальної справедливості. Вони визначають мінімальні рівні соціального забезпечення, заробітної плати, умов праці, доступу до освіти, охорони здоров'я та інших життєво необхідних послуг. Ці стандарти відіграють ключову роль у регулюванні соціально-економічних відносин, будучи механізмом підтримки стабільності в суспільстві та інструментом реалізації принципів рівності та прав людини.

У сучасних умовах соціально-економічні стандарти виконують подвійну функцію. З одного боку, вони є механізмом соціального захисту, що гарантує мінімальні рівні життєзабезпечення для населення. З іншого боку, вони виступають чинником економічного розвитку, оскільки створюють передумови для формування сприятливого середовища для продуктивної зайнятості, підвищення рівня життя та сталого економічного зростання.

Аналіз наукової літератури та нормативно-правових актів дозволяє визначити ключові аспекти розвитку соціальних стандартів та їх нормативно-правового закріплення на міжнародному та національному рівнях.

Міжнародні документи, такі як Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права [1] та Європейська соціальна хартія (переглянута) [2], закладають основу для формування соціальних стандартів і гарантій, спрямованих на забезпечення соціального захисту населення. Законодавче закріплення цих норм у національному правовому полі України відбулося через ратифікацію відповідних міжнародних документів, зокрема Європейської соціальної хартії [3].

Особливу роль у формуванні соціального забезпечення відіграє Конвенція МОП № 102, яка встановлює мінімальні норми соціального забезпечення [4]. Україна, ратифікувавши цю Конвенцію [5], взяла на себе зобов'язання забезпечувати основні соціальні гарантії для громадян відповідно до міжнародних стандартів.

Аналіз наукових праць дозволяє оцінити як міжнародний, так і національний контекст соціального забезпечення. Зокрема, у дослідженнях А. Клименка [6] розглядаються стандарти та гарантії соціального забезпечення у міжнародно-правовому аспекті, що є важливим для розуміння механізмів імплементації міжнародних норм у вітчизняне законодавство. Є. Краснов [7] досліджував вплив ратифікації Конвенції МОП № 102 на вдосконалення системи соціального забезпечення України, що є важливим кроком на шляху євроінтеграції.

Науковці також звертають увагу на роль міжнародних соціальних стандартів у законодавстві України. У працях І. Новосельської та В. Котул [8] підкреслюється значення міжнародних соціальних стандартів у національному законодавчому полі. Дослідження О. Довгаля та Є. Фоміної [9] присвячені питанням інтелектуалізації глобального економічного розвитку, що безпосередньо впливає на соціальну політику держави.

Окремий напрямок досліджень присвячений правовим питанням виконання Україною своїх зобов'язань за Європейською соціальною хартією [11]. Дослідження В. Соколова [12] зосереджено на аналізі соціально-економічних стандартів у ЄС, що дозволяє оцінити перспективи гармонізації українського законодавства з європейськими нормами.

Метою статті є комплексний аналіз соціально-економічних стандартів як інструменту публічного управління, з урахуванням їхньої ролі у забезпеченні соціальної справедливості, економічної стабільності та підвищенні ефективності публічної політики.

Основний матеріал. Поняття соціально-економічних стандартів формується на перетині економічних, соціологічних, правових і управлінських дисциплін. Визначити їх можемо як систему нормативних вимог і показників, які визначають базові рівні соціального захисту та економічного добробуту. Проведений аналіз наукової літератури дає можливість виокремити низку визначень цього поняття, що відображає його багатогранність.

Згідно з економічним підходом, соціально-економічні стандарти можемо розглядати як сукупність критеріїв і нормативів, що визначають рівень доходів, соціальних виплат, доступу до основних послуг і матеріальних благ, необхідних для забезпечення гідного рівня життя. Водночас, у соціологічному контексті вони є показниками соціальної справедливості та індикаторами рівня соціальної рівності. З правової точки зору, соціально-економічні стандарти закріплюються в законодавчих і нормативних актах, що визначають механізми їхнього впровадження та контролю.

Соціально-економічні стандарти є важливим інструментом публічної політики, що регулює відносини між державою, суспільством та економічними

суб'єктами. Вони визначають мінімальні рівні забезпечення населення основними матеріальними та соціальними благами, встановлюють правила функціонування соціальної сфери та формують стратегічні орієнтири економічного розвитку країни. Залежно від сфери застосування, соціально-економічні стандарти можна класифікувати за їхньою спрямованістю та функціональним призначенням.

Однією з найважливіших груп соціально-економічних стандартів є мінімальні соціальні гарантії. Вони визначають базові рівні матеріального забезпечення громадян, які держава гарантує кожному незалежно від його соціального статусу чи економічного стану країни. Серед них ключову роль відіграє прожитковий мінімум, який встановлює необхідний рівень доходів для задоволення основних життєвих потреб людини, включаючи харчування, житло, медичне обслуговування та інші базові потреби. Він є основою для розрахунку інших соціальних стандартів, таких як мінімальна заробітна плата та мінімальні пенсійні виплати. Мінімальна заробітна плата, в свою чергу, забезпечує гарантію справедливої оплати праці, що дозволяє працівникам і їхнім сім'ям підтримувати гідний рівень життя. Пенсійне забезпечення є ще одним важливим елементом соціальних гарантій, оскільки воно гарантує фінансову підтримку громадянам похилого віку, які втратили працездатність.

Окрім мінімальних соціальних гарантій, важливим аспектом соціально-економічних стандартів є норми щодо доступності освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. Освіта є одним із найважливіших факторів розвитку людського капіталу, і тому держава встановлює мінімальні вимоги щодо доступності та якості освітніх послуг. Це включає гарантію безкоштовної середньої освіти, можливість здобуття вищої освіти за державний кошт для певних категорій громадян, а також забезпечення рівного доступу до навчальних ресурсів і технологій. Охорона здоров'я також є критично важливою сферою, де соціальні стандарти відіграють вирішальну роль. Держава зобов'язується забезпечувати доступ населення до базових медичних послуг, включаючи екстрену допомогу, профілактичні заходи та лікування найпоширеніших захворювань. Соціальний захист охоплює широкий спектр послуг, спрямованих на підтримку вразливих категорій населення, включаючи осіб з інвалідністю, малозабезпечені сім'ї, внутрішньо переміщених осіб та інші групи, які потребують державної підтримки.

Окрему групу соціально-економічних стандартів складають економічні стандарти у сфері праці та зайнятості. Вони регулюють ринок праці, визначають права та обов'язки працівників і роботодавців, а також встановлюють механізми захисту трудових прав. Одним із основних стандартів у цій сфері є тривалість робочого часу, яка обмежує максимальну кількість годин, які працівник може відпрацювати на тиждень без порушення норм трудового законодавства. Також важливе значення має регулювання умов праці, включаючи вимоги до безпеки робочого середовища, охорони праці та соціального страхування. У багатьох країнах діють стандарти щодо обов'язкового страхування від безробіття, що забезпечують фінансову підтримку громадянам у разі втрати роботи.

Значна роль у реалізації соціально-економічних стандартів належить їх правовому та нормативному забезпеченню. Держава визначає правові механізми регулювання соціальної сфери через прийняття законів, постанов уряду, міжнародних угод та інших нормативно-правових актів. Конституція України закріплює основні соціально-економічні права громадян, включаючи право на працю, соціальний захист, охорону здоров'я та освіту. На основі конституційних норм ухвалюються спеціалізовані закони, що деталізують механізми реалізації

цих прав, наприклад, закони про оплату праці, соціальне страхування, пенсійне забезпечення, державні соціальні гарантії та стандарти освіти.

Одним із ключових елементів правового регулювання соціальних стандартів є механізм моніторингу та контролю за їх дотриманням. Органи публічної влади здійснюють контроль за виконанням соціальних стандартів через відповідні інспекції, державні агентства та регуляторні служби. Наприклад, Державна служба України з питань праці контролює дотримання норм трудового законодавства, зокрема щодо мінімальної заробітної плати та охорони праці. Міністерство соціальної політики відповідає за реалізацію державних програм соціального захисту, а Міністерство охорони здоров'я здійснює контроль за якістю медичних послуг та доступністю медичної допомоги.

Міжнародні правові механізми також важливі у формуванні та впровадженні соціально-економічних стандартів. Україна є учасником багатьох міжнародних організацій, таких як Організація Об'єднаних Націй, Міжнародна організація праці та Рада Європи, які встановлюють міжнародні соціальні стандарти. Наприклад, ратифікація Україною Європейської соціальної хартії зобов'язує державу дотримуватися визначених стандартів у сфері праці, соціального захисту та доступу до базових послуг.

Важливою складовою правового забезпечення соціально-економічних стандартів є їхня адаптація до сучасних викликів і потреб суспільства. Глобалізація, технологічні зміни, демографічні тенденції та соціально-економічні кризи вимагають постійного перегляду та оновлення нормативних актів. Наприклад, зростання нерівності у розподілі доходів вимагає запровадження нових механізмів соціальної підтримки, таких як безумовний базовий дохід або розширення програм адресної допомоги. В умовах цифровізації економіки важливо враховувати нові форми зайнятості, включаючи дистанційну роботу, гіг-економіку та самозайнятість, що потребує адаптації трудового законодавства.

Загалом ідея соціальних стандартів має довгу історію, яка бере свій початок у концепціях соціальної справедливості та державної опіки ще в античні часи. Проте у сучасному вигляді вони почали формуватися в XIX–XX ст. у відповідь на індустріалізацію, зростання соціальної нерівності та необхідність державного втручання в регулювання трудових відносин і соціального захисту.

Першими проявами соціально-економічних стандартів стали законодавчі акти, що регулювали умови праці, тривалість робочого дня та права працівників. Згодом у багатьох країнах світу було запроваджено системи соціального забезпечення, пенсійні реформи та механізми державної підтримки населення. Після Другої світової війни концепція соціальної держави, яка базується на чітко визначених соціально-економічних стандартах, набула широкого поширення у розвинених країнах.

В Україні соціально-економічні стандарти почали активно розвиватися після здобуття незалежності у 1991 р., проте їх формування відбувалося під впливом економічних криз і трансформаційних процесів. Нині одним із ключових завдань публічної політики є їх адаптація до європейських норм і стандартів, особливо в умовах інтеграції України в європейський економічний простір.

Соціально-економічні стандарти виконують кілька важливих функцій, кожна з яких має своє значення для забезпечення стабільності та розвитку суспільства.

Регуляторна функція соціально-економічних стандартів є однією з найважливіших, оскільки вона забезпечує встановлення мінімальних рівнів соціального забезпечення для громадян. Ці стандарти гарантують, що кожна людина має доступ до основних соціальних послуг, таких як медичне

обслуговування, освіта, пенсії, допомога в разі безробіття та інші соціальні гарантії. Вони служать базовими орієнтирами для урядів і організацій, визначаючи межі, нижче яких не можна опускатися в наданні соціальних послуг. Крім того, вони сприяють забезпеченню прав громадян на отримання відповідної допомоги у разі необхідності та є важливим інструментом для здійснення соціальної політики.

Стабілізаційна функція соціально-економічних стандартів полягає в тому, що вони допомагають знижувати соціальну напругу та зберігати економічну рівновагу в суспільстві. У кризових ситуаціях, наприклад, під час економічних спадів або соціальних потрясінь, дотримання цих стандартів дозволяє зменшити ризики виникнення соціальних конфліктів і протестних настроїв. Встановлення мінімальних рівнів забезпечення та соціальних гарантій підтримує рівень життя громадян навіть у складні часи, що дозволяє уникнути глибоких соціальних та економічних криз. Таким чином, соціально-економічні стандарти стають важливим інструментом у забезпеченні стабільності на рівні як окремих громадян, так і економіки в цілому.

Інтеграційна функція соціально-економічних стандартів полягає в тому, що вони сприяють соціальній згуртованості та підвищенню рівня довіри до держави. Коли громадяни бачать, що держава забезпечує їх мінімальними соціальними гарантіями, це зміцнює почуття спільності і взаємної відповідальності в суспільстві. Вони відчують себе частиною соціальної системи, що забезпечує їхні потреби. Це, в свою чергу, підвищує рівень довіри до інститутів влади та сприяє активнішій громадянській позиції. Коли соціально-економічні стандарти виконуються на належному рівні, це створює відчуття соціальної справедливості, що є важливим фактором для гармонійного розвитку суспільства.

Розвиткова функція соціально-економічних стандартів сприяє створенню умов для економічного зростання та підвищення продуктивності праці. Встановлення мінімальних соціальних стандартів дозволяє громадянам мати базовий рівень благополуччя, що є важливим для їхнього повсякденного життя та активної участі в економічній діяльності. Коли люди мають стабільне джерело доходів, доступ до освіти та медичних послуг, вони можуть зосередитися на підвищенні своєї кваліфікації, розвитку кар'єри та внесенні більшого вкладу в економічну діяльність. Це, в свою чергу, стимулює економічне зростання, підвищує рівень продуктивності праці та сприяє покращенню якості життя населення. Встановлені соціальні стандарти сприяють тому, щоб кожен громадянин мав можливість розвиватися, працювати та мати гідний рівень життя, що позитивно впливає на загальний стан економіки країни.

Реалізація соціально-економічних стандартів є складним процесом, що потребує комплексного підходу та використання різноманітних інструментів публічної політики. Основними механізмами забезпечення їхньої ефективної імплементації є законодавчі та регуляторні механізми, програмно-цільовий підхід у публічному управлінні, а також системи моніторингу та оцінювання ефективності. Важливу роль у цьому процесі відіграє взаємодія між державою, бізнесом і громадянським суспільством, що забезпечує стійкість соціально-економічних стандартів і підвищує рівень їхнього впливу на якість життя населення.

Правове забезпечення є фундаментом ефективного функціонування соціально-економічних стандартів. Основні соціальні гарантії, такі як мінімальна заробітна плата, рівень пенсійного забезпечення, доступність освіти, охорони

здоров'я та соціального захисту, закріплюються у національному законодавстві та регулюються відповідними нормативно-правовими актами.

Конституція України відіграє ключову роль у формуванні системи соціально-економічних стандартів, закріплюючи право громадян на соціальний захист, працю, освіту, охорону здоров'я та інші базові соціальні блага. Закони, що регулюють цю сферу, деталізують механізми реалізації соціальних гарантій. Наприклад, Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» визначає правові засади формування та застосування соціальних стандартів, а Закон «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» регулює механізми страхового забезпечення.

Державне регулювання також передбачає встановлення обов'язкових норм і вимог у сфері зайнятості, трудових відносин, охорони здоров'я та соціального захисту. Використовуються механізми державного контролю та нагляду, що забезпечують виконання встановлених стандартів, наприклад, інспекції з праці контролюють дотримання законодавства про оплату праці та умови праці.

Окрім національного законодавства, вагоме значення має імплементація міжнародних стандартів у сфері соціальної політики. Україна є членом міжнародних організацій, таких як Міжнародна організація праці, ООН та ЄС, що передбачає дотримання міжнародних соціально-економічних стандартів. Зокрема, Європейська соціальна хартія встановлює мінімальні стандарти у сфері соціального захисту, зайнятості та умов праці, які мають бути впроваджені у національне законодавство.

Одним із важливих інструментів реалізації соціально-економічних стандартів є програмно-цільовий підхід, що передбачає розробку та реалізацію державних програм, спрямованих на досягнення конкретних соціальних і економічних результатів.

Державні програми соціального розвитку включають заходи з підтримки малозабезпечених верств населення, сприяння зайнятості, модернізації системи охорони здоров'я та освіти. Наприклад, програми адресної соціальної допомоги дозволяють ефективно розподіляти ресурси, забезпечуючи підтримку тим, хто її найбільше потребує.

Важливу роль у цьому підході відіграють індикатори ефективності, що дозволяють оцінювати результативність впровадження соціальних стандартів. Наприклад, рівень безробіття, показники бідності, середній рівень заробітної плати, доступність медичних послуг є важливими параметрами оцінки ефективності публічної політики.

Державні програми також передбачають активну співпрацю з міжнародними організаціями та донорами, що сприяє залученню фінансових ресурсів та експертної підтримки. Так, грантові програми Європейського Союзу, Світового банку та інших міжнародних фінансових інституцій спрямовані на підтримку реформ у сфері освіти, охорони здоров'я та соціального захисту.

Моніторинг та оцінювання ефективності соціально-економічних стандартів є необхідними елементами їхньої реалізації, що дозволяють своєчасно виявляти проблеми та коригувати політику.

Основними методами оцінювання є аналіз статистичних даних, проведення соціологічних досліджень, експертні оцінки та аудит ефективності державних програм. Державна служба статистики України забезпечує регулярний збір даних про рівень доходів населення, зайнятість, соціальний захист та доступність медичних і освітніх послуг.

Моніторинг також здійснюється громадськими організаціями, які проводять незалежні дослідження щодо ефективності державних програм і законодавчих ініціатив. Результати таких досліджень часто використовуються для розробки рекомендацій щодо вдосконалення політики соціального розвитку.

Реалізація соціально-економічних стандартів неможлива без ефективної співпраці між державою, бізнесом та громадянським суспільством. Держава визначає основні напрями політики, встановлює нормативні вимоги та забезпечує їхнє дотримання, бізнес є важливим учасником процесу, створюючи робочі місця та сприяючи економічному розвитку, а громадянське суспільство відіграє роль контролюючого та ініціативного суб'єкта, що сприяє підвищенню ефективності соціальної політики.

Бізнес відіграє ключову роль у реалізації соціально-економічних стандартів, оскільки саме приватний сектор забезпечує основну частину зайнятості та фінансує систему соціального страхування через податкові надходження. Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) є важливим механізмом залучення бізнесу до реалізації соціальних стандартів. Багато підприємств впроваджують програми соціальної підтримки своїх працівників, беруть участь у благодійних ініціативах та підтримують освітні та екологічні проекти.

Громадянське суспільство, зокрема неурядові організації, профспілки, волонтерські рухи та медіа, відіграє важливу роль у контролі за дотриманням соціально-економічних стандартів, а також у формуванні суспільного запиту на їх удосконалення. Громадські організації можуть впливати на державну політику через проведення адвокаційних кампаній, участь у формуванні законодавчих ініціатив та громадський контроль за діяльністю влади.

Реалізація соціально-економічних стандартів вимагає системного підходу, що охоплює не лише розробку ефективних правових і економічних інструментів, а й адаптацію міжнародного досвіду до специфіки країни. Впровадження цих стандартів, без сумніву, є важливим індикатором соціальної політики держави, який визначає рівень добробуту громадян і доступу до базових послуг, таких як охорона здоров'я, освіта, зайнятість та соціальний захист. Однак, існують також численні проблеми і виклики, пов'язані з реалізацією цих стандартів, зокрема в Україні. Водночас європейська інтеграція та процеси відновлення після війни створюють нові можливості для вдосконалення цієї системи.

У світовій практиці існує значний досвід впровадження соціально-економічних стандартів, який можна використовувати для вдосконалення національних систем. Багато країн з успіхом застосовують різноманітні механізми для забезпечення мінімальних соціальних стандартів, що включають гарантії у сфері зайнятості, охорони здоров'я, освіти та соціального забезпечення.

Швеція є класичним прикладом країни з високими соціальними стандартами. Вона характеризується високим рівнем соціальних гарантій, які охоплюють весь спектр потреб громадян, від освіти до медичного обслуговування. Шведська модель соціального забезпечення базується на високому рівні державного фінансування і чітко визначених соціальних прав, що забезпечують значну стабільність у суспільстві. Водночас Швеція активно розвиває інноваційні механізми соціальної підтримки, наприклад, цифрові платформи для надання соціальних послуг, що дозволяє значно зменшити адміністративні витрати.

Німеччина також має ефективну систему соціальних стандартів, яка включає систему соціального страхування, доступну для більшості громадян. Німецька модель «соціального ринкового господарства» поєднує ринкові

механізми з високим рівнем соціальних гарантій. Одним із важливих інструментів є система «мінімальних соціальних гарантій» для всіх громадян, що передбачає базовий рівень доходів для людей, які не мають змоги працювати, а також ефективну систему професійної підготовки та перепідготовки безробітних.

Сингапур застосовує інноваційний підхід у сфері соціальних стандартів, де ключову роль відіграють політика заохочення індивідуальної відповідальності за своє благополуччя та економічні стимули. У цій країні активно впроваджуються програми накопичувального пенсійного страхування, що дозволяє громадянам забезпечувати власне пенсійне майбутнє через обов'язкові внески в державну систему.

В Україні реалізація соціально-економічних стандартів стикається з численними проблемами, зокрема в умовах економічних труднощів, політичної нестабільності та війни. Незважаючи на низку досягнень у соціальній політиці, країна залишається з низьким рівнем забезпечення базових соціальних стандартів у порівнянні з більш розвиненими країнами Європи.

Однією з головних проблем є недофінансування соціальних програм. В Україні соціальні витрати складають значну частину державного бюджету, але ці кошти часто витрачаються неефективно або не покривають потреби в повному обсязі. Зокрема, мінімальна заробітна плата та пенсії на сьогодні залишаються на рівні, який значно нижчий від того, який необхідний для забезпечення достойного рівня життя.

Іншою значною проблемою є несприятливі умови для зайнятості. Незважаючи на наявність програм соціальної підтримки, рівень безробіття в Україні залишається високим, а наявна система навчання та перепідготовки робочої сили часто не відповідає вимогам сучасного ринку праці. Тому люди, особливо в регіонах, стикаються з труднощами у знаходженні стабільної роботи.

Також важливим викликом є корупція та недостатня ефективність публічного управління. Існуюча бюрократія та слабкий контроль за використанням бюджетних коштів часто призводять до того, що соціальні програми не досягають тих, хто найбільше потребує допомоги. Водночас громадяни відчувають недостатній рівень довіри до державних інституцій.

В умовах євроінтеграції та процесів поствоєнного відновлення Україна має унікальні можливості для вдосконалення своєї соціально-економічної системи. Один із ключових аспектів цього процесу – гармонізація соціальних стандартів з європейськими вимогами. Європейський Союз пропонує численні програми та ініціативи для підтримки України в період відновлення, зокрема, у сфері соціального захисту, зайнятості, охорони здоров'я та освіти.

У рамках євроінтеграції Україна має взяти на себе зобов'язання щодо підвищення соціальних стандартів до рівня, який відповідає вимогам ЄС. Це включає в себе впровадження мінімальних соціальних стандартів, розвиток інклюзивної економіки та забезпечення доступу до базових послуг для всіх верств населення.

Поствоєнне відновлення також створює умови для реалізації інноваційних соціальних стандартів, що орієнтуються на нові технології та цифровізацію соціальних послуг. Україна може впровадити розумне соціальне управління на основі цифрових платформ, смарт-контрактів і великих даних, що дозволить ефективно моніторити та коригувати соціальні програми.

Важливою складовою є також створення інституційних механізмів для боротьби з корупцією та покращення управління соціальними програмами. Залучення міжнародних експертів, співпраця з міжнародними фінансовими

установами і підтримка громадянського суспільства дозволять значно підвищити ефективність реалізації соціальних стандартів.

У підсумку, інтеграція в європейське співтовариство і процеси відновлення після війни дають Україні можливість для суттєвого вдосконалення соціально-економічних стандартів, що повинні стати основою сталого розвитку та гідного рівня життя для всіх громадян.

Висновки. Соціально-економічні стандарти є важливим інструментом державного регулювання, який забезпечує соціальну стабільність, економічний розвиток і високий рівень життя громадян. Їх формування та впровадження залежать від економічних можливостей держави, політичних рішень та міжнародних зобов'язань. У сучасному світі соціально-економічні стандарти є невід'ємною частиною ефективної публічної політики та основою для сталого розвитку суспільства.

Соціально-економічні стандарти виконують важливу роль у розвитку стабільного, справедливого та гармонійного суспільства, забезпечуючи соціальну рівність, економічну стабільність і можливості для подальшого розвитку. Завдяки соціально-економічним стандартам держава може здійснювати ефективну соціальну політику, спрямовану на зменшення нерівності, подолання бідності та створення сприятливих умов для розвитку людського потенціалу.

Соціально-економічні стандарти є комплексною системою, що визначає рівень добробуту громадян, регулює умови праці та забезпечує доступ до соціальних благ. Вони мають широкий спектр застосування, охоплюючи як базові матеріальні потреби, так і права на якісну освіту, медичне обслуговування та соціальний захист. Їхнє правове та нормативне забезпечення є основою ефективної публічної політики, що сприяє стабільності, розвитку та підвищенню якості життя в суспільстві.

Ефективна реалізація соціально-економічних стандартів вимагає комплексного підходу, що поєднує правові, адміністративні та економічні механізми. Співпраця між державою, бізнесом та громадянським суспільством є ключовим фактором у створенні стійкої соціально-економічної системи, що забезпечує гідні умови життя для всіх громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права/ Прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 19 грудня 1996 р. *Права людини, міжнародні договори України, декларації, документи*. Київ, 1992. С. 25–31.
2. Європейська соціальна хартія (переглянута): Міжнародний документ від 03.05.1996. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 51. С. 2096. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062 (дата звернення: 23.01.2025).
3. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої): Закон України від 14.09.2006 р. № 137-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 43. Ст. 418. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16> (дата звернення: 23.01.2025).
4. Про мінімальні норми соціального забезпечення : Конвенція МОП від 28.06.1952 р. № 102. *Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці. 1919–1964*. Т. 1. Женева : Міжнародне бюро праці, 1999. С. 530–533.
5. Про ратифікацію Конвенції Міжнародної організації праці про мінімальні норми соціального забезпечення №102: Закон України від 16.03.2016 р. № 1024-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. №16. С. 161. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-19> (дата звернення: 23.01.2025).
6. Клименко А.Л. Стандарти і гарантії соціального забезпечення: міжнародно-правовий і вітчизняний контекст : монографія. Харків: Юрайт, 2019. 176 с.

7. Краснов Є.В. Ратифікація Конвенції Міжнародної організації праці № 102 як вектор вдосконалення системи соціального забезпечення України на шляху до євроінтеграції. *Прикарпатський юридичний вісник*, 2016. № 2 (11). С. 140–143.
8. Новосельська І., Котул В. Основне значення міжнародних соціальних стандартів у законодавстві України. *Підприємництво, господарство і право*, 2017. № 3. С. 95–97.
9. Довгаль О.А. Інтелектуалізація глобального економічного розвитку: монографія / О.А. Довгаль, Є.В. Фоміна. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2022. 192 с.
10. Довгаль О.А. Особливості, проблеми та перспективи глобального економічного розвитку. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2017. С. 38–43.
11. Федорова А., Святун О. Правові питання виконання Україною зобов'язань за Європейською соціальною хартією (переглянуто). *Юридична Україна. Щомісячний науковий журнал*. 2010. № 6 (90). С. 123–127.
12. Соколов В. Соціально-економічні стандарти та права людини в Європейському Союзі на сучасному етапі його розвитку. *Віче*. 2009. № 18. С. 8–10.

REFERENCES

1. Mizhnarodnyy pakt pro ekonomichni, sotsial'ni ta kul'turni prava/ Prynyatyu Heneral'noyu Asambleyeyu OON 19 hrudnya 1996 r. United Nations General Assembly (1992). International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (Adopted on December 19, 1966). *Prava lyudyny, mizhnarodni dohovory Ukrayiny, deklaratsiyi, dokumenty – Human Rights, International Treaties of Ukraine, Declarations, Documents* (pp. 25–31). Kyiv [in Ukrainian].
2. Yevropeys'ka sotsial'na khartiya (perehlyanuta): Mizhnarodnyy dokument vid 03.05.1996. [European Social Charter (Revised): International Document from May 03 1996 (№ 51, p. 2096)] (2007). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062 [in Ukrainian].
3. Verkhovna Rada of Ukraine (2006). On the Ratification of the European Social Charter (Revised): Law of Ukraine № 137-V from September 14 2006 (№43, Article 418). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16> [in Ukrainian].
4. Pro minimal'ni normy sotsial'noho zabezpechennya: Konventsiya MOP vid 28.06.1952 r. № 102 [Convention № 102 on Minimum Standards of Social Security (Adopted on June 28, 1952)] (1999). *Konventsiyi ta rekomendatsiyi, ukhvaleni Mizhnarodnoyu orhanizatsiyeyu pratsi International Labour Organization – Conventions and Recommendations Adopted by the International Labour Organization, 1919–1964* (Vol. 1, pp. 530–533). Geneva: International Labour Office [in Ukrainian].
5. Pro ratyfikatsiyu Konventsiyi Mizhnarodnoyi orhanizatsiyi pratsi pro minimal'ni normy sotsial'noho zabezpechennya №102: Zakon Ukrayiny vid 16.03.2016 r. № 1024-VIII [On the Ratification of the Convention of the International Labour Organization on Minimum Standards of Social Security № 102: Law of Ukraine № 1024-VIII from May 16 2016 (№ 16, p. 161)] (2016). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-19> [in Ukrainian].
6. Klymenko, A.L. (2019). *Standarty i harantiyi sotsial'noho zabezpechennya: mizhnarodno-pravovyy i vitchyznyanyy kontekst [Standards and Guarantees of Social Security: International-Legal and National Context]*. Kharkiv: Yurait [in Ukrainian].
7. Krasnov, Ye.V. (2016). Ratyfikatsiya Konventsiyi Mizhnarodnoyi orhanizatsiyi pratsi № 102 yak vektor vdoskonalennya systemy sotsial'noho zabezpechennya Ukrayiny na shlyakhu do yevrointehratsiyi [Ratification of the International Labour Organization Convention № 102 as a Vector for Improving Ukraine's Social Security System on the Path to European Integration]. *Prykarpats'kyi yurydychnyy visnyk – Prykarpattia Legal Bulletin*, 2(11), 140–143 [in Ukrainian].
8. Novoselska, I., & Kotul, V. (2017). Osnovne znachennya mizhnarodnykh sotsial'nykh standartiv u zakonodavstvi Ukrayiny [The Primary Significance of International Social Standards in Ukrainian

- Legislation]. *Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i parvo – Entrepreneurship, Economy and Law*, 3, 95–97 [in Ukrainian].
9. Dovhal, O.A., & Fomina, Ye.V. (2022). *Intelektualizatsiya hlobal'noho ekonomichnoho rozvytku: monohrafiya [Intellectualization of Global Economic Development: Monograph]*. Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian].
  10. Dovhal, O.A. (2017). *Osoblyvosti, problemy ta perspektyvy hlobal'noho ekonomichnoho rozvytku [Features, Problems, and Prospects of Global Economic Development]*. *Visnyk KhNU imeni V. N. Karazina. Seriya «Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krayinoznavstvo. Turyzm» – Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series «International Relations. Economy. Country Studies. Tourism»*, 38–43 [in Ukrainian].
  11. Fedorova, A., & Sviatun, O. (2010). *Pravovi pytannya vykonannya Ukrayinoyu zobov'yazan' za Yevropeys'koyu sotsial'noyu khartiyeyu (perehlyanutoyu) [Legal Issues of Ukraine's Compliance with the European Social Charter (Revised)]*. *Yurydychna Ukrayina. Shchomisyachnyy naukovyy zhurnal – Legal Ukraine: Monthly Scientific Journal*, 6(90), 123–127 [in Ukrainian].
  12. Sokolov, V. (2009). *Sotsial'no-ekonomichni standarty ta prava lyudyny v Yevropeys'komu Soyuzi na suchasnomu etapi yoho rozvytku [Socio-Economic Standards and Human Rights in the European Union at the Present Stage of Its Development]*. *Viche – Veche*, 18, 8–10 [in Ukrainian].

Подано до редакції 24.01.25 р.
Прийнято до друку 25.02.25 р.